

Joanna Zuchewicz

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

ODDZIAŁYWANIE POLITYKI RACHUNKOWOŚCI NA JAKOŚĆ SPRAWOZDAŃ FINANSOWYCH

Streszczenie: Każda jednostka prowadząca działalność gospodarczą musi wyznaczyć sobie cel, do którego będzie konsekwentnie dążyć. Osiągnięcie celu funkcjonowania przedsiębiorstwa wymaga określenia polityki jednostki gospodarczej, na którą składa się wiele elementów, a wśród nich polityka (zasady) rachunkowości. W Polsce zagadnienia związane z przyjętą przez jednostkę polityką rachunkowości reguluje ustawa o rachunkowości oraz Międzynarodowy Standard Rachunkowości nr 8 „Zasady (polityka) rachunkowości, zmiany wartości szacunkowych i korygowanie błędów”. Zgodnie z ustawą o rachunkowości przez przyjętą politykę rachunkowości rozumie się wybrane i stosowane przez jednostkę rozwiązania dopuszczone ustawą, w tym także określone w Międzynarodowych Standardach Rachunkowości (MSR), zapewniające wymaganą jakość sprawozdań finansowych. Jakość sprawozdań finansowych odzwierciedla się w prawidłowości, istotności, rzetelności i porównywalności dostarczanych przez nie informacji. Jednak zbyt duża dowolność w zakresie kreowania polityki rachunkowości przedsiębiorstwa oraz daleko idące uproszczenia przewidziane dla małych i średnich jednostek negatywnie wpływają na wartości poznawcze informacji generowanych przez system rachunkowości, zawartych w sprawozdaniach finansowych.

Słowa kluczowe: polityka rachunkowości, jakość sprawozdań finansowych, kreowanie polityki rachunkowości

1. Wstęp

Każda jednostka prowadząca działalność gospodarczą musi wyznaczyć cel, do którego będzie konsekwentnie dążyć. Określenie podstawowego celu działania w warunkach gospodarki rynkowej jest niezwykle istotne ze względu na nasilającą się konkurencję. Osiągnięcie celu funkcjonowania przedsiębiorstwa wymaga określenia polityki jednostki gospodarczej, na którą składa się wiele elementów, a wśród nich polityka (zasady) rachunkowości.

Zasady i reguły rachunkowości w danym kraju powstają w określonym środowisku, kształtowanym przez specyficzne czynniki, m.in. takie jak system prawny czy prawo zwyczajowe. W Polsce zagadnienia związane z polityką rachunkowości reguluje ustawa o rachunkowości [13] oraz Międzynarodowy Standard Rachunkowości nr 8 „Zasady (polityka) rachunkowości, zmiany wartości szacunkowych i korygowanie błędów” [9, s. 36], który ma zastosowanie zarówno do sprawozdawczości pojedynczej jednostki gospodarczej, jak i do sprawozdawczości skonsolidowanej.

Zgodnie z ustawą o rachunkowości przez przyjętą politykę rachunkowości rozumie się wybrane i stosowane przez jednostkę rozwiązania dopuszczone ustawą, w tym także określone w Międzynarodowych Standardach Rachunkowości (MSR), zapewniające wymaganą jakość sprawozdań finansowych. Jakość sprawozdań finansowych odzwierciedla się m.in. w prawidłowości, istotności, rzetelności i porównywalności dostarczanych przez nie informacji.

Celem niniejszego opracowania jest próba zarysowania wpływu polityki rachunkowości na wartość poznawczą sprawozdań finansowych. Poruszana problematyka nabiera szczególnego znaczenia z punktu widzenia oczekiwań dużego grona interesariuszy informacji zawartych w sprawozdaniach finansowych.

2. Istota polityki rachunkowości

W literaturze przedmiotu występuje wiele definicji polityki rachunkowości. Pojęcie polityki rachunkowości jako elementu łączącego teorię z praktyką rachunkowości wprowadził do polskiej nauki rachunkowości W. Brzezina w 1964 r. Jego zdaniem polityka rachunkowości to „cała strefa działalności organów państwowych (np. Departamentu Rachunkowości Ministerstwa Finansów) lub instytucji powołanych przez krajowe i międzynarodowe stowarzyszenia księgowych zmierzające do normalizacji czy też standaryzacji rachunkowości” [1, s. 32]. Natomiast A. Jarugowa definiuje politykę rachunkowości jako „zastosowanie przez zarząd przedsiębiorstwa w sporządzaniu sprawozdań finansowych specyficznych zasad, konwencji, reguł i praktyk dobranych odpowiednio do odwzorowania jego rzeczywistej pozycji finansowej, dochodowej i dokonań [...]. Selekcja i zastosowanie zasad, reguł i praktyk powinno być dokonywane w świetle realizacji celu, jakiemu służą sprawozdania finansowe” [4, s. 23]. K. Sawicki odróżnia politykę rachunkowości podmiotu gospodarczego (ujęcie mikroekonomiczne) od polityki prawodawczej państwa w zakresie funkcjonowania prawa bilansowego (ujęcie makroekonomiczne) [10, s. 91]. Podsumowaniem tych rozważań jest sformułowanie przez K. Sawickiego pojęcia polityki bilansowej jako ogółu zgodnych z prawem decyzji podmiotu gospodarczego, mających na celu takie ukształtowanie wykazanych w bilansie: wyniku finansowego, majątku, zobowiązań i innych źródeł finansowania, aby zapewnić optymalną realizację założeń gospodarczych [7, s. 27]. Szersze znaczenie polityki bilansowej odnosi się zarówno do wszystkich działań i przedsięwzięć podejmowanych w trakcie roku obrotowego, jak i do realizowanych podczas sporządzania sprawozdań finansowych, mających na celu wpłynięcie na adresata sprawozdania finansowego i skłonienie go do pożądanego zachowań [11, s. 225]¹. Biorąc pod uwagę to, że te same czynniki determinują politykę bilansową i politykę rachunkowości, politykę bilansową uznano za tożsamą z polityką rachunkowości.

¹ Więcej na temat polityki rachunkowości, polityki bilansowej [8, s. 293].

Jak już wspomniano, zgodnie z ustawą o rachunkowości przez przyjętą politykę rachunkowości rozumie się wybrane i stosowane przez jednostkę rozwiązania dopuszczone ustawą, w tym także określone w Międzynarodowych Standardach Rachunkowości, zapewniające wymaganą jakość sprawozdań finansowych. Określając politykę rachunkowości, podmioty muszą mieć na uwadze, że należy zapewnić wyodrębnienie w rachunkowości wszystkich zdarzeń istotnych do oceny sytuacji majątkowej i finansowej oraz wyniku finansowego jednostki, z zachowaniem zasady ostrożności.

Jednostki są zobowiązane stosować przyjętą politykę rachunkowości, rzetelnie i jasno przedstawiając sytuację majątkową i finansową oraz wynik finansowy. W ramach przyjętej polityki rachunkowości jednostka może stosować uproszczenia, jeżeli nie wywiera to istotnie ujemnego wpływu na realizację wyżej określonego obowiązku. Za wykonywanie obowiązków w zakresie rachunkowości, w tym również za realizację przyjętej polityki rachunkowości, odpowiedzialność ponosi kierownik jednostki.

Przyjętą politykę rachunkowości należy stosować w sposób ciągły, dokonując w kolejnych latach obrotowych jednakowego grupowania operacji gospodarczych, wyceny aktywów i pasywów. Wymóg ten dotyczy także dokonywania odpisów amortyzacyjnych lub umorzeniowych, ustalania wyniku finansowego i sporządzania sprawozdań finansowych, tak aby za kolejne lata informacje z nich wynikające były porównywalne. Wykazane w księgach rachunkowych na dzień ich zamknięcia stany aktywów i pasywów należy ująć w tej samej wysokości w otwartych na następny rok obrotowy księgach rachunkowych.

Istotne jest również, co podkreślono w ustawie, iż w stosowaniu przyjętych zasad (polityki) rachunkowości przyjmuje się założenie, że jednostka będzie kontynuowała w dającej się przewidzieć przyszłości działalność w niezmnieszonej istotnie zakresie, bez postawienia jej w stan likwidacji lub upadłości, chyba że jest to niezgodne ze stanem faktycznym lub prawnym.

Zgodnie z polskim prawem bilansowym każda organizacja powinna posiadać dokumentację opisującą w języku polskim przyjętą przez nią politykę rachunkowości, a w szczególności dotyczącą:

- określenia roku obrotowego i wchodzących w jego skład okresów sprawozdawczych,
- metod wyceny aktywów i pasywów oraz ustalania wyniku finansowego,
- sposobu prowadzenia ksiąg rachunkowych,
- systemu służącego ochronie danych i ich zbiorów, w tym dowodów księgowych, ksiąg rachunkowych i innych dokumentów stanowiących podstawę dokonanych w nich zapisów.

Dokumentację ustala w formie pisemnej i aktualizuje kierownik jednostki.

Natomiast MSR 8 definiuje politykę (zasady) rachunkowości jako konkretne prawidła, metody, konwencje, reguły i praktyki przyjęte przez jednostkę gospodarczą do sporządzania i prezentacji sprawozdań finansowych. Kompletny zbiór zasad

(polityki) rachunkowości stanowią Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej (MSSF). Według Rady Międzynarodowych Standardów Rachunkowości (RMSR), zastosowanie tych zasad decyduje o przydatności i wiarygodności informacji zawartych w sprawozdaniu finansowym. Zasady te nie muszą być stosowane, jeśli skutki ich zastosowania są nieistotne.

Opracowana przez jednostkę polityka rachunkowości powinna być ustalona na podstawie MSR lub interpretacji do MSR z uwzględnieniem odpowiednich „Wytycznych implementacyjnych” do standardu lub interpretacji wydanych przez RMSR, jeśli standard lub interpretacja mają bezpośrednie zastosowanie do danej transakcji, innych zdarzeń czy warunków. W przypadku braku standardu czy też interpretacji, kierownik jednostki podczas opracowywania i stosowania polityki (zasad) rachunkowości kieruje się własnym osądem [6, s. 485].

Jak wynika z rozważań, o polityce rachunkowości można mówić wówczas, gdy istnieją przynajmniej dwa opcjonalne rozwiązania w określonej sytuacji, a jednostka może dokonać samodzielnego wyboru sposobu postępowania. Wyodrębnia się trzy rodzaje zakresów wyboru: czasowy, materialny, formalny. Na tej podstawie można wyróżnić politykę czasową, materialną i formalną. Przez pojęcie materialnej polityki rachunkowości, zdaniem R. Kamińskiego, należy rozumieć oddziaływanie na wartości poszczególnych pozycji sprawozdań finansowych, zwłaszcza bilansu i rachunku zysków i strat [5, s. 28]. Do tego obszaru zaliczane są prawa wyboru w zakresie metod wyceny aktywów i pasywów, a także ustalania wyniku finansowego jednostki.

Określając politykę bilansową, jednostka gospodarcza zmierza do przedstawienia pożądanego stanu majątkowego i finansowej. Możliwość swobodnego kreowania polityki rachunkowości, a w konsekwencji rynkowego wizerunku jednostki niesie wiele korzyści, ale również zagrożeń.

3. Cechy jakościowe sprawozdań finansowych

Ocena jakości informacji zawartych w sprawozdaniach finansowych jest trudna. Analizując cel sporządzania sprawozdań finansowych, którym jest rzetelne i jasne przedstawienie sytuacji majątkowej, finansowej oraz wyniku finansowego jednostki, a także oczekiwania dużego grona interesariuszy informacji zawartych w sprawozdaniach finansowych, można sformułować następujące cechy jakościowe sprawozdań finansowych:

- prawidłowość, oznaczającą zgodność z ustawą o rachunkowości i wydanymi na jej podstawie przepisami szczegółowymi, a także regulacjami podatkowymi oraz przepisami kodeksu cywilnego, kodeksu spółek handlowych, kodeksu pracy oraz umową lub statutem jednostki,
- istotność, tzn. informacje ujęte w sprawozdaniach finansowych powinny wpływać na jakość decyzji gospodarczych, umożliwiać użytkownikom przewidywanie przyszłych zdarzeń lub ułatwiać ocenę przeszłości,

- rzeczowość – sprawozdania finansowe powinny dostarczać odbiorcom informacji użytecznych w podejmowaniu decyzji,
- jasność, oznaczającą jednoznaczne, bez wybiegów, upiększeń i zaciemnień przedstawienie informacji koniecznych do uzyskania właściwego obrazu sytuacji majątkowo-finansowej jednostki gospodarczej [2, s. 24],
- rzetelność, czyli wierne, zgodne z prawdą materialną, odzwierciedlenie rzeczywistości,
- wiarygodność – informacje ujęte w sprawozdaniach finansowych powinny być wolne od błędów, bezstronne i kompletne,
- obiektywizm – zawarte w sprawozdaniach finansowych informacje powinny być pozbawione subiektywizmu wobec każdej grupy interesariuszy,
- porównywalność – wielkości zawarte w sprawozdaniach finansowych powinny umożliwiać dokonywanie analiz finansowych w czasie i przestrzeni, czyli umożliwiać dokonywanie porównań jednostek działających na rynku, a przynajmniej w tej samej branży.

Jak wynika z przedstawionych rozważań, cechy jakościowe sprawozdań finansowych to takie cechy, dzięki którym zawarte w sprawozdaniach informacje są użyteczne dla ich użytkowników, a jednocześnie sporządzone zgodnie z obowiązującym prawem. Użytkowników sprawozdań finansowych można podzielić na użytkowników wewnętrznych (kierownictwo) i zewnętrznych (inwestorzy, kontrahenci, kredytodawcy, klienci, organa podatkowe, agencje rządowe, pracownicy, społeczeństwo). Zewnętrzni użytkownicy informacji sprawozdawczych mają bardzo zróżnicowane potrzeby informacyjne ze względu na rodzaj i formę powiązania z jednostką sprawozdawczą. Sprawozdania finansowe pozwalają ocenić:

- inwestorom – opłacalność lokat kapitałowych, stopień ryzyka związanego z inwestowaniem kapitału w danej jednostce, sprawność działania jednostki i jej strategię rozwojową,
- kredytodawcom – zdolność kredytową jednostki,
- kontrahentom – zdolność płatniczą,
- klientom – kontynuację działalności przez jednostkę,
- organom podatkowym – prawidłowość i terminowość wywiązywania się jednostki z zobowiązań podatkowych,
- rządowi i jego agendum – kierunki rozwoju oraz efektywność działania,
- społeczeństwu – możliwości zatrudnienia oraz wspieranie lokalnej przedsiębiorczości,
- kierownictwu jednostki – stopień realizacji przyjętych zadań, podstawy badań analitycznych, sygnały wczesnego ostrzeżenia [3, s. 15],
- pracownikom – kontynuację działalności przez jednostkę, jej rentowność i wypłacalność.

Na sposób ujmowania oraz prezentacji informacji w sprawozdaniach finansowych wywierają bezpośredni wpływ nadrzędne zasady rachunkowości (zasada memoriału, zasada współmierności kosztów i przychodów, zasada kontynuacji działania,

zasada ciągłości, zasada istotności, zasada niekompensowania, zasada ostrożności) oraz wybrane i stosowane przez jednostkę rozwiązania dopuszczone przepisami prawa, czyli przyjęta polityka rachunkowości. Realizacja polityki rachunkowości nie może naruszać nadrzędnych zasad rachunkowości.

4. Zakres oddziaływania polityki rachunkowości na jakość sprawozdań finansowych

Prowadząc politykę rachunkowości, jednostka zmierza do kreowania właściwego, pożądanego obrazu swojej sytuacji gospodarczej. Na obraz ten składają się sytuacje majątkowa i finansowa, prezentowane w sprawozdaniach finansowych. Zatem, na wartość poznawczą informacji zawartych w sprawozdaniach finansowych i całego systemu rachunkowości ma wpływ polityka rachunkowości. Możliwość swobodnego kreowania polityki rachunkowości przyczyniła się do rozwoju rachunkowości kreatywnej. Kreatywna rachunkowość jest zjawiskiem, które obecnie ma zasięg i wydźwięk międzynarodowy. W obecnej sytuacji jest to określenie przystające do zjawisk zachodzących nie tylko w przedsiębiorstwach, lecz także w instytucjach publicznych. Kreatywność w rachunkowości ma znaczenie pozytywne i negatywne.

Pozytywna rachunkowość kreatywna oznacza wybór, w ramach obowiązujących przepisów prawa bilansowego, zasad i standardów rachunkowości, najkorzystniejszego z punktu widzenia celu działalności podmiotu, sposobu prezentacji w sprawozdaniach finansowych informacji ekonomicznej, z zachowaniem zasady wiernego obrazu. Kreatywna rachunkowość w pozytywnym znaczeniu jest sztuką doboru instrumentów polityki rachunkowości (bilansowej), tak aby odbiorcy sprawozdań mieli pełne i rzetelne informacje o sytuacji finansowej oraz majątkowej podmiotu. Jednak nawet działanie jednostki zgodne z obowiązującym prawem i zasadami może się przyczynić do upiększania lub pogarszania sprawozdań finansowych w sposób mniej lub bardziej świadomy. Dopiero w momencie wyjścia poza ramy prawa rozpoczyna się rachunkowość kreatywna w negatywnym znaczeniu.

W rozumieniu negatywnym rachunkowość kreatywna (zwana w literaturze przedmiotu agresywną)² to proces manipulowania danymi pochodzącymi z rachunkowości, przez wykorzystanie luk w zasadach rachunkowości i prawie. Polega na wyborze takich metod pomiaru i sposobu prezentacji informacji w sprawozdaniach finansowych, które skłaniają ich użytkowników do oczekiwanych zachowań w podejmowaniu decyzji na podstawie tych informacji.

Przedmiotem dalszych rozważań zawartych w niniejszym opracowaniu są instrumenty polityki rachunkowości wykorzystywane w rachunkowości kreatywnej w pozytywnym znaczeniu. Instrumentami polityki rachunkowości są:

- prawa wyboru sposobu bilansowania (prawa wyboru metod ujęcia aktywów, prawa wyboru metod ujęcia pasywów);

² Więcej na ten temat [12, s. 424].

Tabela 1. Przykładowe prawa wyboru w kreowaniu polityki rachunkowości

Prawo wyboru	Charakterystyka
1	2
Wariant ustalania wyniku finansowego i sporządzania rachunku zysków i strat	Porównawczy lub kalkulacyjny.
Wycena środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych	Według cen nabycia lub kosztów wytworzenia, lub wartości przeszacowanej (po aktualizacji wyceny środków trwałych), pomniejszych o odpisy amortyzacyjne lub umorzeniowe, a także o odpisy z tytułu trwałej utraty wartości.
Wycena nieruchomości oraz wartości niematerialnych i prawnych zaliczanych do inwestycji	Według zasad stosowanych do środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych lub według ceny rynkowej bądź inaczej określonej wartości godziwej
Metody amortyzacji	Liniowa, degresywna, naturalna, jednorazowego odpisu amortyzacyjnego, podatkowa.
Wycena udziałów w innych jednostkach, zaliczonych również do aktywów trwałych	Według ceny nabycia pomniejszonej o odpisy z tytułu trwałej utraty wartości lub według wartości godziwej albo skorygowanej ceny nabycia, jeżeli dla danego składnika aktywów został określony termin wymagalności; wartość w cenie nabycia można przeszacować do wartości w cenie rynkowej.
Wycena udziałów w jednostkach podporządkowanych	Według ceny nabycia pomniejszonej o odpisy z tytułu trwałej utraty wartości lub według wartości godziwej albo skorygowanej ceny nabycia lub metodą praw własności, pod warunkiem, że będzie ona stosowana jednolicie wobec wszystkich jednostek podporządkowanych.
Wycena inwestycji krótkoterminowych	Według ceny (wartości) rynkowej albo według ceny nabycia lub ceny (wartości) rynkowej, zależnie od tego, która z nich jest niższa albo według skorygowanej ceny nabycia – jeżeli dla danego składnika aktywów został określony termin wymagalności, a krótkoterminowe inwestycje, dla których nie istnieje aktywny rynek, według wartości godziwej określonej w inny sposób.
Wycena produktów gotowych	Wycena w wysokości kosztów wytworzenia (w jednostkach, które dokonują kalkulacji kosztów) lub według cen sprzedaży netto. Istnieje możliwość eliminacji z kosztu wytworzenia produktów gotowych i produkcji w toku kosztów stałych odpowiadających niewykorzystanej normalnej zdolności produkcyjnej.
Wycena produktów w toku produkcji	Według kosztów wytworzenia z uwzględnieniem stopnia ich przetworzenia lub w wysokości bezpośrednich kosztów wytworzenia lub tylko materiałów bezpośrednich bądź można nie wyceniać ich w ogóle, jeżeli nie zniekształca to stanu aktywów oraz wyniku finansowego jednostki albo według cen sprzedaży netto.
Wycena pozostałych rzeczowych składników aktywów obrotowych	Według cen nabycia lub kosztów wytworzenia nie wyższych od cen ich sprzedaży netto na dzień bilansowy.

Tabela 1, cd.

1	2
Wycena rozrachunków i udzielonych pożyczek	W kwocie wymaganej zapłaty, z zachowaniem zasady ostrożności. Przedstawiony sposób wyceny można stosować również w ciągu roku lub w ciągu roku rozrachunki wyceniać według wartości ustalonej przy ich powstaniu.
Wycena należności i udzielonych pożyczek zaliczonych do aktywów finansowych oraz zobowiązań finansowych	Według skorygowanej ceny nabycia, a jeżeli jednostka przeznacza je do sprzedaży w okresie do 3 miesięcy, to według wartości rynkowej lub inaczej określonej wartości godziwej.
Ustalanie aktywów i rezerw z tytułu odroczonego podatku dochodowego	Istnieje możliwość nieustalania aktywów i rezerw z tytułu odroczonego podatku dochodowego.
Wyodrębnianie części bieżącej i odroczonego podatku dochodowego	Możliwość niewyodrębniania części bieżącej i odroczonego podatku dochodowego wpływającego na wynik finansowy jednostki za dany okres sprawozdawczy.
Ustalanie przychodów i kosztów długoterminowej, niezakończonych usług, w tym budowlanej	Przychody i koszty z wykonania niezakończonych usług, w tym budowlanej, wykonanej na dzień bilansowy w istotnym stopniu, ustala się na dzień bilansowy proporcjonalnie do stopnia zaawansowania usługi, jeżeli zarówno stopień ten, jak i przewidywane całkowite koszty wykonania usługi za cały czas jej realizacji, można ustalić w sposób wiarygodny. Metody tej można nie stosować, jeżeli udział przychodów z niezakończonych usług na dzień bilansowy nie jest istotny w całości przychodów operacyjnych okresu sprawozdawczego.
Wycena wyrażonych w walutach obcych operacji gospodarczych	Ujmuje się w księgach rachunkowych na dzień ich przeprowadzenia odpowiednio po kursie: 1) faktycznie zastosowanym w tym dniu, wynikającym z charakteru operacji – w przypadku sprzedaży lub kupna walut oraz zapłaty należności lub zobowiązań, 2) średnim ogłoszonym dla danej waluty przez Narodowy Bank Polski z dnia poprzedzającego ten dzień – w przypadku zapłaty należności lub zobowiązań, jeżeli nie jest zasadne zastosowanie kursu, o którym mowa w pkt 1, a także w przypadku pozostałych operacji.

Źródło: opracowanie własne na podstawie ustawy o rachunkowości.

- prawa wyboru metod wyceny składników aktywów i pasywów oraz zużycia składników majątku (wycena majątku trwałego, wycena wartości aktywów obrotowych, wycena rezerw i rozliczeń międzyokresowych, wycena zużycia majątku trwałego i obrotowego);
- pozostałe prawa wyboru (podział zysku, sposób publikowania sprawozdań finansowych).

Kreowanie polityki rachunkowości w zasadzie sprowadza się do wyboru. Obszary prawa wyboru przedstawiono w tab. 1.

Wybór odpowiednich instrumentów polityki rachunkowości w istotny sposób wpływa na jakość sprawozdań finansowych. Jak już wspomniano, nawet postępowanie zgodne z zasadami rachunkowości i obowiązującym prawem bilansowym może prowadzić do powstania zagrożeń, mających w konsekwencji negatywny wpływ na wartości poznawcze informacji zawartych w sprawozdaniach finansowych, czyli ich jakość. Przykładowy zakres i charakterystykę zagrożeń mogących powstać na skutek zarówno prawidłowego, jak i niewłaściwego stosowania instrumentów polityki rachunkowości czy mylnej interpretacji podano w tab. 2.

Tabela 2. Przykładowe zagrożenia wywierające negatywny wpływ na jakość sprawozdań finansowych

Składnik	Charakterystyka zagrożeń
1	2
Aktywa trwałe	1) kwalifikowanie składników majątkowych do środków trwałych według przepisów podatkowych, 2) stosowanie podatkowych stawek amortyzacyjnych, 3) kwalifikacja ulepszenia zamiast remontu i odwrotnie, 4) brak lub nieuzasadniona aktualizacja majątku trwałego, 5) brak likwidacji majątku trwałego już nienadającego się do użytkowania, 6) brak aktualizacji środków trwałych dotyczących zaniechanego rodzaju działalności, 7) wycena majątku bez uwzględnienia zagrożenia kontynuacji działania jednostki, 8) zaniżanie lub zawyżanie progów zaliczania składników majątku do majątku trwałego lub obrotowego, 9) nieustalenie aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego.
Aktywa obrotowe	1) brak weryfikacji poszczególnych składników aktywów drogą inwentaryzacji, 2) brak odpisów aktualizujących dotyczących niepełnowartościowych, przeterminowanych materiałów, towarów i wyrobów gotowych, 3) niedokonanie złomowania materiałów, towarów, wyrobów gotowych nienadających się do dalszego zużycia lub sprzedaży, 4) dobór niewłaściwych metod wyceny, 5) nieprawidłowe przekwalifikowanie aktywów finansowych na długo- i krótkoterminowe, 6) niezgodnienie sald z kontrahentami drogą wzajemnego potwierdzenia sald, 7) brak odpisów aktualizujących należności trudno ściągalne i zagrożone, 8) nieprawidłowa wycena wartości aktywów wyrażonych w walutach obcych na dzień bilansowy, 9) nieprawidłowe ustalanie jednostkowego kosztu wytworzenia produktu.
Kapitały własne	1) brak ujawniania błędu istotnego, 2) niekorygowanie kapitału z aktualizacji wyceny, dotyczącego sprzedanych lub zlikwidowanych środków trwałych podlegających aktualizacji wyceny, 3) nieprawidłowe tworzenie i wykorzystanie kapitałów (funduszy) własnych.

Tabela 2, cd.

1	2
Zobowiązania i rezerwy na zobowiązania	1) nieustalanie rezerw z tytułu odroczonego podatku dochodowego, 2) nieustalanie albo ustalanie w nieprawidłowej wysokości rezerw na świadczenia pracownicze, 3) tworzenie w niewłaściwej wysokości lub nietworzenie rezerw na przyszłe koszty, 4) nietworzenie rezerw na zobowiązania wobec znanego jednostce ryzyka wymagającego w przyszłości poniesienia kosztów lub grożącego stratą, 5) nierozwiązywanie rezerw zbędnych, które nie mają swojego uzasadnienia, 6) zawyżanie lub zaniżanie progów tworzenia rezerw na przyszłe zobowiązania, 7) brak aktualizacji zobowiązań, 8) niewłaściwe wykorzystanie funduszy specjalnych, 9) nieprawidłowa wycena wartości pasywów wyrażonych w walutach obcych na dzień bilansowy.
Przychody	1) nieustalanie bądź ustalanie w nieprawidłowej wysokości przychodów z wykonania niezakończonych usług długoterminowej, w tym budowlanej, 2) ustalanie w nieprawidłowej wysokości pozostałych przychodów operacyjnych oraz przychodów finansowych.
Koszty	1) nieustalanie bądź ustalanie w nieprawidłowej wysokości kosztów wykonania niezakończonych usług długoterminowej, w tym budowlanej, 2) ustalanie w nieprawidłowej wysokości pozostałych kosztów operacyjnych, 3) ustalanie w nieprawidłowej wysokości kosztów operacji finansowych.

Źródło: opracowanie własne.

Jednostka gospodarcza, dokonując wyboru w zakresie ujawniania informacji w sprawozdaniach finansowych (co wymaga oceny prawdopodobieństwa), metod wyceny składników aktywów i pasywów, wariantu ustalania wyniku finansowego, a w konsekwencji sporządzania rachunku zysków i strat, klasyfikacji przychodów i kosztów oraz określając istotność wpływu danego zjawiska na wynik finansowy, powinna kierować się nie tylko własnymi potrzebami, ale przede wszystkim potrzebami informacyjnymi dużego grona użytkowników sprawozdań finansowych. Informacje zawarte w sprawozdaniach finansowych wykorzystuje się do wyznaczenia różnorodnych mierników oceny, np. wskaźników rentowności, płynności, sytuacji majątkowej, sytuacji finansowej. Jednak, co jest dość powszechnym zjawiskiem, przedsiębiorstwa, dokonując wyboru metod i narzędzi polityki rachunkowości, kierują się własnym osądem, niepozbawionym subiektywizmu, mając również na uwadze kreowanie pożądanego wizerunku swojej firmy. Z występującą niekiedy niejasnością proponowanych rozwiązań jednostki borykają się same, co się wiąże z niebezpieczeństwem popełnienia błędów i dokonania nadużyć. W przedstawionej sytuacji może dojść do negatywnego wpływu na jakość sprawozdań finansowych polityki rachunkowości prowadzonej przez przedsiębiorstwa.

5. Podsumowanie

Internacjonalizacja działalności przedsiębiorstw przyczyniła się do szybszej realizacji procesu harmonizacji regulacji w zakresie rachunkowości i sprawozdawczości finansowej na świecie. Wspólną płaszczyzną dla rachunkowości i sprawozdawczości finansowej mają stworzyć międzynarodowe standardy rachunkowości i międzynarodowe standardy sprawozdawczości finansowej. Celem nadrzędnym procesu standaryzacji i harmonizacji jest możliwość porównywalności sprawozdań finansowych przedsiębiorstw z różnych krajów, z jednoczesnym zwiększeniem ich jawności, przejrzystości i jakości. Dynamiczny rozwój otoczenia jednostek gospodarczych wymaga dostarczania różnorodnych, użytecznych w podejmowaniu decyzji ekonomicznych informacji. Źródłem informacji o sytuacji majątkowej, finansowej, wynikach i zmianach w sytuacji finansowej przedsiębiorstwa są sprawozdania finansowe. Jednak, aby sprawozdania finansowe mogły być użytecznym źródłem informacji o działalności jednostki, powinny spełniać określone wymogi jakościowe. Przedsiębiorstwa, określając politykę rachunkowości, powinny wybrać rozwiązania, które zapewnią jednocześnie wszystkie cechy jakościowe sprawozdań finansowych. Jedynie sprawozdania finansowe sporządzone z uwzględnieniem wszystkich cech jakościowych oddają prawdziwy i uczciwy obraz sytuacji finansowej oraz dokonania podmiotu. Rozwiązania istniejące w polskim prawie bilansowym w zakresie kreowania polityki rachunkowości przez jednostki sprzyjają powstawaniu wielu zagrożeń, mogących negatywnie wpłynąć na jakość sprawozdań finansowych przez nieujawnianie informacji w sprawozdaniach finansowych, głównie takich, jak bilans czy rachunek zysków i strat, bądź wykazywanie danych w nieprawidłowej wysokości (zawyżanie lub zaniżanie stanu aktywów i pasywów, przychodów i kosztów), przedstawianie błędnej struktury rachunku zysków i strat oraz wyników poszczególnych segmentów tego rachunku.

Należy dążyć do opracowania takiego modelu sprawozdawczości finansowej, który będzie mieć wszystkie cechy jakościowe sprawozdań finansowych oraz umożliwi przejrzyste, jasne i zwięzłe przedstawienie sytuacji majątkowej i finansowej jednostki. Mając na uwadze to, że pełna standaryzacja rozwiązań nie jest wskazana, ponieważ jednostka gospodarcza musi mieć możliwość dostosowania polityki rachunkowości do specyfiki oraz zakresu swojej indywidualnej działalności, można zaryzykować stwierdzenie, że wydaje się konieczne opracowanie efektywnego modelu sprawozdawczości finansowej, zapewniającego porównywalność danych dostarczanych przez różne jednostki w różnych krajach, a co najmniej w ramach tego samego sektora czy branży. W najbliższym czasie przynajmniej systemy sprawozdawcze polskich jednostek powinny zostać ujednocnione, co, zdaniem autorki, przyczyni się do podniesienia jakości i użyteczności dostarczanych przez nie informacji.

Literatura

- [1] Brzezina W., *Nauka, polityka i praktyka rachunkowości*, Zeszyty Teoretyczne Rady Naukowej Stowarzyszenia Księgowych w Polsce nr 32, Warszawa 1995.
- [2] Fedak Z., *Metody i technika badania sprawozdań finansowych*, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa 1998.
- [3] Gabrusewicz W., Remlein M., *Sprawozdanie finansowe przedsiębiorstwa*, PWE, Warszawa 2007.
- [4] Jarugowa A., Walińska E., *Roczne sprawozdanie finansowe – ujęcie księgowe a podatkowe*, ODDK, Gdańsk 1997.
- [5] Kamiński R., *Polityka bilansowa a ocena działalności przedsiębiorstwa*, Ars Boni et Aequi, Poznań 2003.
- [6] *Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej (MSSF) 2007*, t. I: MSR 8, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa 2007.
- [7] *Polityka bilansowa i analiza finansowa. Nowoczesne instrumenty zarządzania firmą*, red. K. Sawicki, Ekspert, Wrocław 2002.
- [8] Remlein M., *W poszukiwaniu ładu terminologicznego. Polityka rachunkowości, polityka bilansowa, zasady rachunkowości*, [w:] *Rachunkowość w teorii i praktyce*, red. W. Gabrusewicz, t. I, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2007.
- [9] Rozporządzenie Komisji Europejskiej Nr 2238 z 29.12.2004 r., DzUrz UE Nr L 394.
- [10] Sawicki K., *Polityka rachunkowości i polityka bilansowa. Zakres terminologiczny i zastosowania*, Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości nr 57, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa 2000.
- [11] Sieben G., Matschke M.J., Koehrig E., *Bilanzpolitik*, [w:] *Handwörterbuch des Rechnungswesen*, Stuttgart 1981.
- [12] Surdykowska S., *Rachunkowość kreatywna a MSR/MSSF*, [w:] *Polska szkoła rachunkowości*, red. M. Gmytrasiewicz, A. Karmańska, Zjazd Katedr Rachunkowości, SGH, Warszawa 2004.
- [13] Ustawa z 29.09.1994 r. o rachunkowości (tekst jednolity: DzU z 2002 r. nr 76, poz. 694 z późn. zm.).

THE INFLUENCE OF ACCOUNTING POLICY ON THE QUALITY OF FINANCIAL STATEMENTS

Summary: Each entity involved in performing economic activity has to define its goal and keep carrying it out consistently. The goal implementation, which refers to an enterprise functioning, requires specifying the policy observed by an economic entity, which consists of many componential policies, including accounting policy (principles). In Poland the issues referring to accounting policy followed by a given entity are regulated by The Accounting Act and the International Accounting Standard No. 8 “Accounting principles (policy), changes in estimated values and correcting mistakes”. According to The Accounting Act, the accepted accounting policy is understood as the solutions selected and applied by an economic entity, in line with the Act, including these specified in International Accounting Standards (IAS), providing for the required quality of financial statements. The quality of financial statements is reflected in correct, substantial, reliable and comparable information which they include. However, too much freedom in creating an enterprise’s accounting policy, far reaching simplifications offered for SME, adversely influence the cognitive value of information generated by an accounting system and included in a financial statement.